Lausunto Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Asia: K 22/2018 vp Tasa-arvovaltuutetun kertomus eduskunnalle 2018
Lausunnon antaja: Harry Lunabba VTT, yliopistolehtori, Helsingin yliopisto/ SSKH

Yleisesti:

Tasa-arvovaltuutetun kertomus eduskunnalle käsittää ansiokkaan yhteenvedon suomen tasa-arvotilanteesta, nostaen esiin useita ajankohtaisia teemoja ja suosituksia. Kertomuksessa todetaan, että siinä ei ole erillistä osioita miesten ja poikien kokemista tasa-arvo-ongelmista, mutta aihetta käsitellään eri teemakokonaisuuksien yhteydessä.

Kertomuksessa nostetaan esiin tyttöjen ja poikien väliset erot, jotka ilmenevät niin oppimistuloksissa, opintojen keskeyttämistilastoissa sekä myös syrjäytymistä kuvaavissa tilastoissa. Oppilaitoksissa tehtävä tasa-arvotyö nähdään keskeisenä. Tämä liittyy niin tyttöjen ja poikien koulutuserojen kaventamiseen kuin koulutusalojen ja ammattien eriytymisen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen.

Erityisenä huolenaiheena onkin, että oppilaitoksissa on noudatettu heikosti tasa-arvosuunnitteluvelvoitetta. Erityisen valitettavia ovat tapaukset, joissa suunnittelussa ei ole otettu huomioon opiskelijoiden kokemuksia tasa-arvon toteutumisesta.

Kertomuksessa tehdään lisäksi tärkeitä huomioita liittyen seksuaaliseen häirintään sekä eri sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen asemaan suomalaisessa yhteiskunnassa.

Keskeisiä huomioita poikatutkimuksen näkökulmasta:

Yksi kertomuksessakin mainittu huomio on, että oppimiseroja ja niiden syitä on edelleen analysoitava. Lisäksi on kiinnitettävä erityistä huomiota jatko-opintomahdollisuuksien turvaamiseksi ja syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi. Oppimiseroista ja poikien syrjäytymisriskeistä voidaan jo olemassa olevan tutkimustiedon valossa tehdä joitakin kokonaiskuvaa tarkentavia päätelmiä.

1. **Oppimiserojen tarkastelussa on syytä kiinnittää huomiota sukupuoliryhmien sisäiseen hajontaan.** Keskiarvovertailuissa korostuu käsitys poikien ja tyttöjen kokonaisvaltaisista eroista osaamisessa. Tilastojen hienovarainen tarkastelu, jossa huomioidaan sukupuoliryhmien sisäinen hajonta, osoittaa kuitenkin, että suurin osa pojista pärjää koulussa yhtä hyvin kuin suurin osa tytöistä (Sulkunen ym. 2009; OECD 2017). Kouluterveyskyselyjen pohjalta (Luopa ym. 2010; Halme ym. 2018) voidaan myös todeta, että nuorten enemmistön hyvinvoinnin kehitys on pääosin myönteistä niin tytöillä kuin pojilla. Keskiarvoissa ilmenevät erot selittyvätkin sillä, että heikosti menestyvien joukossa poikien osuus on suurempi kuin tyttöjen. Sama toistuu myös monien huono-osaisuutta kuvaavien ilmiöiden osalta. On syytä alleviivata, että kyse ei ole kaikkien poikien tai poika enemmistön heikosta menestyksestä tai huono-osaisuudesta eikä koulun kokonaisvaltaisesta epäonnistumisesta kaikkien poikien suhteen. Kansainvälisessä vertailussa suomalaisten koulumenestys on edelleen korkeatasoista ja pojat ilmaisevat pääosin huomattavaa tyytyväisyyttä ja elämänmyönteisyyttä.

2. **Laadullinen tutkimustieto osoittaa, että poika-käsityksiä hallitsevat hegemoniset maskuliinisuusrakennelmat, jolla tarkoitetaan poikiin, poikuuteen ja maskuliinisuuteen liitettäviä taustaolettamuksia ja odotuksia.** Tämänlaisia taustaolettamuksia ovat esimerkiksi käsitykset poikien yleisestä kouluvastaisuudesta ja haluttomuudesta lukea kirjoja, poikien kyvyttömyydestä keskustella tai

ilmaista tunteita tai poikien luontaisesta kiinnostuksesta teknologiaan ja urheiluun. Keskeinen ja hyvin laajasti tehty havainto on, että monet pojat eivät samaistu tämänkaltaisiin maskuliinisuusodotuksiin, mutta valtaosa pojista joutuu jollain tavalla sopeutumaan näihin normatiivisiin odotuksiin (Lunabba 2018; Virtanen 2018; Renold 2004). Käytännössä tämä tarkoittaa, että monet pojat joutuvat peittelemään sellaisia ominaisuuksia ja mieltymyksiä, jotka sopivat huonosti hegemonisiin käsityksiin pojista. On todennäköistä, että sosiaaliset odotukset vaikuttavat poikien koulutus- ja ammatinvalintoihin sekä koulutyöskentelyyn ja lukemistottumuksiin. Kansainvälisessä poika- ja miestutkimuksessa on paljon havaintoja siitä, että maskuliinisuusnormit vaikeuttavat poikien ja nuorten miesten hakeutumista keskusteluavun- ja muun psykososiaalisen tuen piiriin (Courtenay 2011).

3. **Vaikka kokonaiskuva poikien tilanteesta ei anna aihetta laajaan poika-huoleen, tulee poikiin kohdentaa sukupuolisensitiivistä erityishuomiota.** Vaikka syrjäytyminen heikot oppimistulokset eivät koske kaikkia poikia, on syytä pohtia erityistoimenpiteitä, jotka kohdentuvat heikoimmissa asemissa oleviin poikiin. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää ainakin seuraaviin ilmiöihin:

a) Heikoimman osaamisen ryhmä
On todennäköistä, että kyseisen ryhmän erityistarpeet poikkeavat merkittävästi nuorten enemmistö-ryhmän tarpeista, eikä nykyisillä tukirakenteilla ole pystytty kuromaan kiinni eritasoisten ryhmien kuilua. Keskeistä olisi pohtia miten itseohjautuvuuden lisääntyminen, digitaalisuus ja vanhempien sosioekonominen asema vaikuttavat heikosti menestyvien oppilaiden koulunkäyntiin ja pohtia miten integraation perustuvat tukitoimet toteutuvat nykyisissä opetusryhmissä.

b) Voimakkaat ennakkoluulot ja kategoriset yleistykset leimaavat kaikkia poikia. Väittämät poikien sopimattomuudesta nykyiseen koulutusjärjestelmään luovat väärinkäsityksiä niin pojista kuin koulujärjestelmän kehityssuunnasta. Väärinkäsitykset poikien ”luontaisesta” kouluvastaisuudesta asettavat myös haitallisia ennakko-odotuksia kaikille pojille. Koulu- ja poikakeskustelussa on syytä huomioida pojat monimuotoisena ryhmänä ja nostaa esiin sellaisia poikailmiöitä, jotka poikkeavat hegemonisista maskuliinisuusolettamuksista. Keskeistä olisi purkaa haitallisia poikakäsityksiä, kuten se, että ahkeruus koulussa, lukeminen tai haavoittuvuus ja tunteiden esiin tuominen on poikien kohdalla häpeällistä tai kiusallista.

c) Pojat ovat vaikeasti tavoitettava ryhmä, vaikka he ovat yliedustettuina monissa palveluidenkäyttöä kuvaavissa tilastoissa. Poikiin kohdistuu monia erityistoimenpiteitä, kuten kouluissa toteutuvaa tehostettua ja erityistä tukea (SVT 2017) sekä lapsipsykiatrisia palveluita (Tilastoraportti 33/2018, 10.102018. THL.) Saman aikaisesti pojat ilmaisevat vaikeutta löytää ja hakeutua tuen ja palveluiden piiriin. Keskeinen haaste on tavoittaa pojat varhaisessa vaiheessa ja luoda sellaisia rakenteita, jossa tuen hakeutumista madalletaan ja mahdollistetaan myös sellaisille lapsille ja nuorille, joille oma-aloitteisuus on haastavaa ja joiden vanhemmilla ei ole voimavaroja tai kykyä hakeutua palveluiden piiriin.

Yhteenveto:

Poikatutkimuksen näkökulmasta poikien hyvinvointi kehittyy pääosin yhtä myönteisesti kuin nuorten hyvinvointi ylipäätänsä. Niin tilastollinen kuin laadullinen tutkimustieto ei anna aihetta kriisimielialalle ja synkistelylle. Kehityksen huolestuttava piirre on kuitenkin sama kuin yhteiskunnassa ylipäätänsä; heikoimpien ja hyvin menestyvien kuilu kasvaa ja vaarana on, että huono-osaisuus kasautuu myös poikien kohdalla pienelle ryhmälle. Suomessa tehdään laadukasta poikatyötä ja -tutkimusta, jonka kautta voidaan laventaa poikana toimimisen ja olemisen malleja. Samalla on syytä jatkaa sukupuolisensitiivisen poikatyön kehittämistä niin, että palvelut saadaan kohdennettua laajasti monimuotoiselle poikaryhmälle.

Lähteet

Courtenay, Will (2011) Dying to be men: Psychosocial, Environmental, and Biobehavioral Directions in Promoting the Health of Men and Boys. New York & London. Routledge

Halme Nina, Hedman Lilli, Ikonen Riikka ja Rajala Rika (2018) *Lasten ja nuorten hyvinvointi. Kouluterveyskyselyn tuloksia.* THL.

Lunabba, Harry (2018) Laadullisen tutkimuksen näkökulma poikien koulu- ja hyvinvointikeskusteluun. Teoksessa (Antti Kivijärvi, Tuija Huuki ja Harry Lunabba) *Poikatutkimus:* Tampere: Vastapaino

Luopa, Pauliina & Lommi, Anni & Kinnunen, Topi & Jokela, Jukka (2010) *Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-luvulla. Kouluterveyskysely 2000–2009.* Helsinki: THL

OECD (2017), *PISA 2015 Result (Volume V): Collaborative Problem Solving.* OECD Publishing: Paris.

Renold, Emma (2004) "'Other' boys: negotiating non-hegemonic masculinities in the primary school." *Gender & Education* 16:2, 247–266.

Sulkunen, Sari & Välijärvi, Jouni & Arffman, Inga & Harju-Luukkainen, Heidi & Kupari, Pekka & Nissinen, Kari & Puhakka, Eija & Reinikainen, Pasi (2009) *PISA 2009 Ensituloksia.* Opetus- ja kulttuuriministeriö. OECD PISA. Jyväskylän yliopisto.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Erityisopetus [verkkojulkaisu]. ISSN=1799-1595. 2017, Liitetaulukko 1. Tehostettua tai erityistä tukea saaneet peruskoulun oppilaat 2017 . Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 23.1.2019]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/erop/2017/erop_2017_2018-06-11_tau_001_fi.html

Virtanen, Ira A. (2018) Nuorten miesten haavoittuvuus ja tuki ystävyyssuhteissa. Teoksessa (Antti Kivijärvi, Tuija Huuki ja Harry Lunabba) *Poikatutkimus:* Tampere: Vastapaino